

FUNDARGERÐ

FJÁRMÁLASTÖÐUGLEIKANEFND

2023

Júní
17. fundur
Birt 5. júlí 2023

Fundargerð fjármálastöðugleikanefndar Seðlabanka Íslands

Júní 2023 (17. fundur)

Birt: 5. júlí 2023

Fjármálastöðugleikanefnd Seðlabanka Íslands tekur ákvarðanir um beitingu stjórnækja bankans varðandi fjármálastöðugleika. Í fjármálastöðugleika felst að fjármálakerfið geti staðist áföll í efnahagslífi og á fjármálamörkuðum, miðlað lánsfé og greiðslum og dreift áhættu með viðhlítandi hætti. Nefndinni er falið að leggja mat á ástand og horfur í fjármálakerfinu, kerfisáhættu og fjármálastöðugleika, skilgreina nauðsynlegar aðgerðir til að tryggja fjármálastöðugleika og að ákveða hvaða aðilar, innviðir eða markaðir teljist kerfislega mikilvægir. Fjármálastöðugleikanefnd getur beint ábendingum til viðeigandi stjórnvalda þegar tilefni er til um nauðsynlegar aðgerðir til að efla og varðveita fjármálastöðugleika. Nefndin birtir opinberlega fundargerðir af fundum sínum að jafnaði innan fjögurra vikna þar sem fram koma upplýsingar um ákvarðanir nefndarinnar, forsendur þeirra og mat á fjármálastöðugleika.

Á fundi nefndarinnar 2., 5. og 6. júní 2023 voru henni kynntar horfur í efnahagsmálum og staða fjármálakerfisins og innviða greiðslumiðlunar. Þá fékk nefndin kynningu á ábyrgð og hlutverki Seðlabanka Íslands við að tryggja netöryggi innlends fjármálamarkaðar. Nefndin ræddi stöðu og horfur fyrir fjármálastöðugleika og helstu áhættuþætti, svo sem þróun efnahagsmála, áhættu í rekstri fjármálafyrirtækja og fjármálakerfisins, þróun á innlendum fjármálamörkuðum, skuldsetningu heimila og fyrirtækja, stöðu á fasteignamarkaði, virkni lánþegaskilyrða, eiginfjár- og lausafjárstöðu fjármálafyrirtækja og fjármálasveifluna. Jafnframt fékk nefndin upplýsingar um aðferðafræði við mat á fjármálasveiflu og sveiflutengdri kerfisáhættu auk fjármálavísa. Nefndinni voru kynntar niðurstöður nýlegrar úttektar Alþjóðagjaldeyrissjóðsins á fjármálakerfi Íslands og þjóðhagsvarúðarstefnu.

Fjármálastöðugleikanefnd ákvað að halda gildi sveiflujöfnunaraukans óbreyttu en samkvæmt ákvörðun nefndarinnar í mars sl. mun hann hækka úr 2% í 2,5% þann 15. mars 2024. Þá brýndi nefndin fyrir lánveitendum að huga tímanlega að því að fyrirbyggja greiðsluerfiðleika þeirra lántakenda sem lent gætu í erfiðleikum með að mæta aukinni greiðslubyrði af húsnæðislánum vegna hækkunar vaxta.

Jafnframt áréttaði nefndin mikilvægi þess að styrkja net- og rekstraröryggi fjármálafyrirtækja og að auka viðnámsþrótt greiðslumiðlunar hér á landi. Í því samhengi fagnaði nefndin þeim skrefum sem hafa verið stigin í átt að innlendri óháðri smágreiðslumiðlun.

Greining á fjármálastöðugleika

Verðbólga í helstu viðskiptalöndum Íslands hafði minnkað frá fundi fjármálastöðugleikanefndar í mars. Dregið hafði úr alþjóðlegum hagvexti en hann hafði þó verið meiri en spáð hafði verið. Hægt hafði á verðbólgu í takt við að verðhækkningar á hrávöru höfðu gengið til baka en mikil þjónustuverðbólga hafði þó víða orðið til þess að hjöðnun undirliggjandi verðbólgu varð hægari. Seðlabankar í helstu viðskiptalöndum Íslands höfðu áfram hert peningalegt aðhald. Dregið hafði úr flökti á erlendum mörkuðum eftir nokkra aukningu í mars sl. vegna rekstrarvanda banka í Bandaríkjunum og Evrópu. Alþjóðlegt eignaverð

hafði samhliða því hækkað og vaxtaálag á erlendum fjármagnsmörkuðum lækkað þótt enn væri það hátt. Aðgengi íslenskra lántakenda að erlendri markaðsfjármögnun hafði því batnað.

Hagvöxtur hér á landi mældist 7% á fyrsta ársfjórðungi. Búist er við meiri hagvexti í ár en áður var talið bæði vegna kröftugri vaxtar innlendrar eftirspurnar og aukinna umsvifa í ferðapjónustu. Mikil spenna var enn á vinnumarkaði, skráð atvinnuleysi hafði minnkað og störfum fjölgað frá fundi nefndarinnar í mars. Vísbendingar voru þó um að áraun á innlenda framleiðsluþætti hefði náð hámarki. Meginvextir Seðlabankans höfðu hækkað um 2,25 prósentur frá marsfundi nefndarinnar. Verðbólga hafði hjaðnað frá því í febrúar þegar hún hafði mæst 10,2% og búist væri við að hún myndi hjaðna áfram á næstu misserum en þó hægar en áður var talið.

Nefndin var sammála um að á heildina litið væri staða heimila að mörgu leyti góð. Taldi nefndin helstu áhættuþætti fjármálastöðugleika nú vera fjármögnun bankakerfisins ásamt netöryggi en að áhætta tengd íbúðamarkaði hefði minnkað þótt hún væri enn nokkur. Hækkun fjármagnskostnaðar gæti þó skapað áraun á fjárhag skuldsettra heimila þegar fram í sækni þótt viðnámsþróttur þeirra væri mikill. Viðbúið væri að greiðslubyrði heimila sem fest hefðu vexti á óverðtryggðum lánnum myndi hækka þegar vaxtafestan rynni út á næstu tveimur árum. Þá hefðu verri fjármálaskilyrði einnig þrengt að fyrir-tækjum. Fjármálastöðugleikanefnd brýnir fyrir lánveitendum að huga tímanlega að þyngri greiðslu-byrði lántakenda til þess að fyrirbyggja greiðsluferfiðleika og breyta lánaskilmálum ef þörf krefur til að létta undir.

Viðnámsþróttur bankakerfisins

Fjármálakerfið hér á landi stendur traustum fótum á sama tíma og þrengt hefur að fjármálaskilyrðum og peningalegt aðhald hefur aukist. Eiginfjár- og lausafjárstaða kerfislega mikilvægra banka (KMB) er sterk og vel yfir lögbundnum mörkum. Útgáfa erlendra markaðsskuldabréfa var meginástæða fyrir hækkun lausafjárhlutfalls milli funda en laust fé bankanna umfram lágmark var 289 ma.kr. í lok apríl og lausafjárhlutfall KMB í öllum gjaldmiðlum 182% og því vel umfram kröfu Seðlabankans um 100% lausa-fjárhlutfall. Lausafjárstað þeirra var því sterk og höfðu bankarnir sjaldan átt jafn mikið af hágæðalausa-fjáreignum (e. HQLA). Nefndin fékk einnig kynningu á lausafjárálagsþrófi á viðskiptabankana en sam-kvæmt því var viðnámsþróttur þeirra mikill. Viðskiptabankarnir eru að mestu leyti fjármagnaðir með innlánnum og sértryggðum og ótryggðum markaðsskuldabréfum. Á fyrsta ársfjórðungi 2023 jukust inn-lán um 4% í samræmi við aukningu útlána, og nema þau um helmingi af fjármögnun bankanna. Vaxta-álag á erlendar skuldabréfaútgáfur bankanna hafði lækkað lítillega frá marsfundinum en bankarnir höfðu allir gefið út stórar útgáfur í evrum frá síðasta fundi til að endurfjármagna komandi gjalddaga í evrum. Endurfjármögnunaráhætta bankanna hafði því minnkað og kom fram að þeir ættu nægt laust fé í erlendum gjaldmiðlum til að standa skil á öllum afborgunum sem gjaldfalla í ár án þess að brjóta lausafjárreglur. Þá þurfa KMB að fullnægja lágmarkskröfu um eiginfjárgrunn og hæfar skuldbindingar (MREL) með útgáfu ótryggðra skuldabréfa. Skuldabréfaútgáfa innanlands hefur verið takmörkuð undanfarin misseri en hún var þó umfram hrein ný útlán til heimila á fyrsta fjórðungi ársins.

Vaxtatekjur bankanna halda áfram að aukast, einkum vegna stærri efnahagsreiknings og aukinnar ávöxtunar lausafjár. Hærra vaxtastig, útlánavöxtur og mjög lítil virðisrýrnun hafa síðustu misseri styrkt afkomu þeirra. Arðsemi eigin fjár nam 12,5% á fyrsta fjórðungi ársins samanborið við 8,9% á sama tíma árið 2022. Eiginfjárhlutfall KMB var 24,0% í lok fyrsta fjórðungs og hækkaði um 0,3 prósentur milli ára. Að teknu tilliti til þegar ákveðinnar hækkunar sveiflujöfnunaraukans í 2,5% eru eiginfjárhlutföll KMB á bilinu 2,0-4,2% yfir þeirri heildareiginfjárkröfu sem gerð er til þeirra.

Vanskil heimila mælast enn lítil og var vanskilahlutfall útlána til heimila 0,75% í lok fyrsta ársfjórðungs. Lítilsháttar aukningu má þó merkja í frystum útlánnum KMB til heimila á síðustu mánuðum. Vanskilahlutfall fyrirtækjalána KMB lækkaði á fyrsta fjórðungi og mældist 2,1%. Hlutfallið lækkaði í öllum atvinnugreinum nema hjá fyrirtækjum í gisti- og veitingarekstri þar sem það hækkaði lítillega. Gjaldþrotum fyrirtækja hefur fjölgað nokkuð á árinu og var fjöldi þeirra nálægt sögulegu meðaltali.

Skuldir heimila og fyrirtækja

Dregið hafði verulega úr nýjum íbúðalánnum en á sama tíma jukust uppgreiðslur lítillega á óverðtryggðum íbúðalánnum með breytilega vexti hjá innlánsstofnunum. Heimilin virðast því vera farin að skuldbreyta lánnum að einhverju marki, mögulega til að lækka greiðslubyrði lána. Hlutdeild verðtryggðra íbúðalána í nýjum lánveitingum var nánast óbreytt frá síðasta fundi eftir að hafa hækkað nokkuð mánuðina þar á undan. Rétt innan við helmingur nýrra íbúðalána sem veittur hafði verið frá síðasta fundi nefndarinnar var verðtryggður. Nafnvöxtur skulda heimila hjaðnaði í 8,5% á fyrsta fjórðungi. Raunvöxtur skulda heimilanna mældist hins vegar neikvæður um 1,3% í mars sl. og hafði ekki verið jafn neikvæður í einum mánuði síðan í september 2016. Hlutfall skulda heimila af landsframleiðslu hafði lækkað umtalsvert á síðustu misserum en var stöðugt sem hlutfall af ráðstöfunartekjum og voru bæði hlutföllin lág í sögulegum samanburði og lægri en t.d. á Norðurlöndunum.

Greiðslubyrði heimila af fasteignalánnum hafði haldið áfram að þyngjast nokkuð samhliða hækkandi vöxtum. Meðalvextir á óverðtryggðum íbúðalánnum til heimila voru 9,3% í maí og höfðu hækkað um 5,5 prósentur frá maí 2021 þegar Seðlabankinn hóf að hækka vexti. Greiðslubyrði sem hlutfall af áætluðum ráðstöfunartekjum hafði hins vegar aðeins aukist hóflega hjá meirihluta heimila. Hlutfall heimila með greiðslubyrði umfram 35% af ráðstöfunartekjum var talið hafa hækkað í 10,9% í apríl úr 9% í janúar sl. ef gert er ráð fyrir hækkun ráðstöfunartekna miðað við launavísitölu (lán tekin eftir 1. janúar 2020). Ástæða þess að greiðslubyrði hafði ekki hækkað umfram 35% af ráðstöfunartekjum hjá fleiri heimilum er m.a. að um fjórðungur húsnæðislána heimila voru óverðtryggð lán með fasta vexti til þriggja eða fimm ára. Þá var tæplega helmingur húsnæðislána heimila verðtryggður og hefur greiðslubyrði þessara lána vaxið mun hægar en lána með óverðtryggða breytilega vexti.

Lítið atvinnuleysi, hækkun launa og hófleg skuldsetning mikils meirihluta íslenskra heimila auðveldar þeim að mæta aukinni greiðslubyrði samhliða versnandi fjármálaskilyrðum. Fyrirliggjandi gögn benda almennt til þökkalegrar stöðu heimila. Lítið var um vanskil sem fyrr segir og kaupmáttur ráðstöfunartekna hefur aukist mikið frá árinu 2010.

Ársvöxtur skulda fyrirtækja náði hámarki í lok árs 2022 þegar hann mældist 10% og hafði ekki verið jafn mikill frá árinu 2019. Vöxturinn hjaðnaði lítið eitt á fyrsta ársfjórðungi og lækkaði hlutfall skulda á móti landsframleiðslu milli fjórðunga í 77,5% sem er lágt í sögulegu samhengi. Skuldir fyrirtækja við innlenda banka fara vaxandi að raunvirði en á móti hafa erlendar skuldir og skuldabréfaútgáfa dregist saman. Útlánavöxtur bankanna hefur verið einna mestur til byggingageirans sem skýrist bæði af nýjum lánveitingum og af minni uppgreiðslum vegna hægari sölu nýbygginga. Niðurstöður útlánakönnunar Seðlabankans, sem gerð var í byrjun apríl á meðal viðskiptabankanna fjögurra, bendir til þess bæði gæti dregið úr framboði bankanna á fyrirtækjalánnum og úr eftirspurn fyrirtækja eftir lánsfé á næstu mánuðum.

Vanskil fyrirtækja fara enn minnkandi þrátt fyrir aukinn kostnað þeirra vegna verðbólgu, launahækkana og hærri vaxta.

Eignaverð

Dregið hefur úr umsvifum á íbúðamarkaði frá miðju ári 2022. Veltan á markaðnum minnkaði og hafði kaupsamningum fækkað um fjórðung á fyrstu fjórum mánuðum ársins miðað við sama tíma í fyrra og höfðu þeir ekki verið jafn fáir á fyrstu fjórum mánuðum ársins síðan árið 2014. Íbúðum á sölu hafði fjölgað og meðalsölutími lengst mikið. Þannig tók tæplega sex mánuði að selja íbúð í apríl síðastliðnum en hafði tekið rétt um einn mánuð í maí árið á undan þegar meðalsölutíminn var stystur. Hafði hlutfall fyrstu kaupenda jafnframt lækkað og var nálægt langtímameðaltali. Árshækkun íbúðaverðs á höfuðborgarsvæðinu mældist 8,6% að nafnvirði í apríl og lækkaði verð því um 1,1% að raunvirði. Eftir að hafa lækkað milli mánaða í þrjá mánuði tók húsnæðisverð aftur að hækka milli mánaða í febrúar. Fram kom að það kæmi á óvart í ljósi hægari umsvifa á íbúðamarkaði og að mögulega væri um tímabundna þróun að ræða. Húsnæðisverð sem hlutfall af ákvarðandi þáttum, svo sem ráðstöfunartekjum, byggingarkostnaði og leiguverði, hafði lækkað frá því að það náði toppi á síðasta ári en hafði verið óbreytt undanfarna mánuði. Þá mældist vísitala íbúðaverðs 11% yfir leitni í apríl sl. en hafði hæst farið í 18% yfir leitni í júní á síðasta ári. Taldi nefndin að samspil lánþegaskilyrða og vaxtahækkana hefði leitt til þess að verðið vék ekki enn meira frá ákvarðandi þáttum. Fram kom að spá HMS gerði ráð fyrir að 2800 nýjar íbúðir yrðu byggðar í ár og á næsta ári, sem er svipaður fjöldi og í fyrra, en að úr nýframkvæmdum dragi árið 2025. Ljóst væri að dregið hefði úr spennu á fasteignamarkaði og að gera mætti ráð fyrir að raunverð lækkaði áfram á næstu misserum en vegna mikillar eftirspurnar og góðrar stöðu heimila væri að öðru óbreyttu ekki hættu á verulegri lækkun nafnverðs íbúðarhúsnæðis.

Vísitala raunverðs atvinnuhúsnæðis á höfuðborgarsvæðinu hækkaði áfram á fyrsta ársfjórðungi og mældist árshækkun hennar 14,4%. Vísitalan var í sögulegu hágildi og mældist rúmlega 20% yfir metinni langtímaleitni. Rekstur stóru atvinnuhúsnæðisfélaganna þriggja gekk ágætlega á fyrsta ársfjórðungi. Nýtingarhlutföll mælast há og var ávöxtun fjárfestingareigna lítillaga meiri en á sama fjórðungi í fyrra. Fjármagnskostnaður félaganna hefur aftur á móti aukist og hafa sjóðstreymishlutföll þeirra lækkað. Sé staða félaganna borin saman við sambærileg félög erlendis virðist hlutfall fjárfestingareigna félaganna sem lausar eru til útleigu fremur lágt og ávöxtun fjárfestingareigna með hærri móti. Á móti kemur að íslensku félögin eru skuldsettari en sambærileg félög erlendis og fjármagnskostnaður þeirra hærri.

Hlutabréfaverð skráðra félaga hafði lækkað milli funda nefndarinnar og var vísitala aðallista um 7% lægri en um áramótin. Ávöxtunarkrafa stuttra óverðtryggðra ríkisbréfa hafði hækkað frá síðasta fundi nefndarinnar í takt við hækkandi stýrivexti en krafa lengri bréfa lækkað lítillaga.

Gengi krónunnar og gjaldeyrisforði

Gengi krónunnar hafði styrkst frá fundi nefndarinnar í mars og alls um 2,1% frá áramótum. Aukinn vaxtamunur við útlönd og minni viðskiptahalli er talin hafa haft mest áhrif á þróunina. Framvirk staða með krónuna hafði hækkað og nokkuð innflæði var vegna fjárfestingar erlendra aðila hér á landi einkum í tengslum við uppfærslu FTSE Russell á íslenskum hlutabréfum í flokk nýmarkaðsríkja en lítil viðskipti höfðu verið með ríkisskuldabréf. Þá voru kaup lífeyrissjóða á gjaldeyri meiri á fyrstu fjórum mánuðum ársins en á sama tíma í fyrra. Samanlagður gjaldeyrisjöfnuður KMB breyttist lítið milli funda og var nálægt jafnvægi, þ.e. bankarnir áttu næstum jafn mikið af eignum í erlendum gjaldmiðlum og þeir skulduðu.

Gjaldeyrisforðinn hafði minnkað það sem af var ári einkum vegna styrkingar krónu og mældist hann 117% á fyrsta ársfjórðungi í hlutfalli við samsett forðaviðmið Alþjóðagjaldeyrissjóðsins úr því að vera 124% í lok síðasta árs.

Fjármálasveiflan og sveiflutengd kerfisáhætta

Samsettur mælikvarði á fjármálasveiflur gaf til kynna að fjármálaleg uppsveifla hefði enn verið yfirstandandi á fyrsta ársfjórðungi 2023 og að sveiflutengd kerfisáhætta væri í meðallagi. Skuldasveiflan var enn í tiltölulega lágri stöðu í samræmi við hóflega skuldastöðu heimila og fyrirtækja. Upptakturinn var metinn hraðastur og staðan hæst í húsnæðissveiflu sem kann að virðast í mótsögn við að verulega hefur hægt á verðhækkunum á íbúðamarkaði undanfarið tæpt ár. Misræmið milli húsnæðissveiflunnar og verðþróunar íbúða síðustu mánuði helgaðist af áherslu þessa vísis á meðallangar sveiflur þar sem þróun til skamms tíma hefur lítil áhrif.

Nefndin fékk kynningu á nýjum vísi sem mælir stöðu fjármálaskilyrða mánaðarlega. Hann getur gagnast við að spá fyrir um efnahagsumsvif í nálægri framtíð og stutt þannig við greiningar á áhrifum peningastefnunnar á efnahagslífið í gegnum áhrif hennar á fjármálaskilyrði. Þá getur hann stutt við mat á aðhaldsstigi þjóðhagsvarúðarstefnu og á sveiflutengdri kerfisáhættu. Vísirinn hafði lækkað skarpt undanfarna mánuði sem skýrðist einkum af hækkun vaxta, minni umsvifum á fasteignamarkaði og lægra gengi krónu. Gefur það vísbendingu um að fjármálaskilyrði hafi þróast frá því að vera tiltölulega slök og þensluhvetjandi yfir í að vera hlutlaus.

Sveiflutengda kerfisáhættu má nálgast með margvíslegum hætti og styðst nefndin við fleiri en einn mælikvarða á hana. Fjármálasveiflan er einn mælikvarði sem nefndin lítur til en annar er samsettur vísir fyrir sveiflutengda kerfisáhættu (d-SRI). Hann gaf til kynna að sveiflutengd kerfisáhætta hefði minnkað allt árið 2022 og væri aftur komin í sögulegt meðaltal, frá því að vera nokkuð yfir meðallagi í byrjun árs 2022. Helsti drifkraftur lækkunarinnar á fyrsta fjórðungi ársins var hægari skuldavöxtur, mikill hagvöxtur og hjóðnun viðskiptahallans sl. 12 mánuði. Tekið saman gefa vísar um sveiflutengda kerfisáhættu til kynna að hún sé hófleg um þessar mundir.

Netöryggi

Nefndin fékk kynningu á netöryggismálum. Fjallað var um hlutverk og áherslur Seðlabankans en hann hefur eftirlit með rekstraráhættu eftirlitsskyldra aðila, þ.m.t. að netöryggismál séu í samræmi við lög og stjórnvaldsfyrirmæli. Einnig hefur bankinn yfirsýn með rekstrarumgjörð kerfislega mikilvægra fjármálainnviða, millibankakerfi Seðlabankans og verðbréfauppgjörskerfi Nasdaq CSD SE á Íslandi.

Nefndin taldi mikilvægt að stjórnvöld og Seðlabankinn leggðu ríka áherslu á netöryggi landsins, rekstraröryggi fjarskiptainnviða og tengsl þeirra við rekstraröryggi fjármálainnviða.

Úttekt Alþjóðagjaldeyrissjóðsins á fjármálakerfi Íslands og þjóðhagsvarúðarstefnu

Fjármálastöðugleikanefnd fékk kynningu á niðurstöðum nýafstaðinnar úttektar Alþjóðagjaldeyrissjóðsins á fjármálakerfi Íslands (e. Financial Sector Assessment Program, FSAP) sem beindist að fjármálastöðugleika og þjóðhagsvarúðarstefnu Íslands. Tilgangur úttektarinnar var að kanna viðnámsþrótt fjármálakerfisins, gæði reglusetningar og eftirlits og burði landsins til að takast á við fjármálaáfall. Ráðleggingar sjóðsins í lok slíkrar úttektar geta verið hvort tveggja á sviði eindarvarúðar og/eða þjóðhagsvarúðar. Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn skilaði 150 ábendingum sem ýmist er beint til Seðlabankans, ráðuneyta og/eða beggja aðila og fékk nefndin kynningu á ábendingum sjóðsins sem sneru að fjármálastöðugleika og þjóðhagsvarúðarstefnu Íslands. Ábendingarnar lutu m.a. að frekari gagnasöfnun, beitingu þjóðhagsvarúðartækja, álagsprófum á laust fé og eigið fé fjármálafyrirtækja, útlánastarfsemi lífeyrissjóða, skilavaldi, netöryggi og loftslagsáhættu. Fram kom á fundinum að unnið yrði úr ábendingum sjóðsins eftir ákveðinni forgangsröðun og áætlað að brugðist yrði við veigamestu ábendingunum innan árs.

Ákvarðanir fjármálastöðugleikanefndar

Reglur um hámark veðsetningarhlutfalls fasteignalána

Þótt staða mikils meirihluta heimila með fasteignalán væri með ágætum taldi nefndin mikilvægt að búið yrði í haginn vegna versnandi fjárhags þeirra. Fram kom að erfiðara gæti orðið fyrir hluta heimili að mæta aukinni greiðslubyrði lána þegar vextir sem festir voru til árána 2024 og 2025 kæmu til endurskoðunar. Lán þessi nema alls 650 ma.kr. eða rúmlega fjórðungi af húsnæðisskuldum. Fjármálastöðugleikanefnd taldi því rétt að brýna fyrir lánveitendum að huga tímanlega að þyngri greiðslubyrði lántakenda til þess að fyrirbyggja greiðsluferfiðleika. Þar sem þörf krefði bæri að skoða að lengja láns-tíma, að taka upp jafngreiðsluskilmála, að setja þak á greidda nafnvexti og líta til ólíkra lánaforma sem bjóða upp á mismunandi greiðslubyrði. Taldi nefndin að rúm eiginfjárstaða margra lántaka ætti að gefa töluvert svigrúm til að tryggja að greiðslubyrði héldist í takti við viðmið lánþegaskilyrða sem nefndin hefur sett.

Að undangenginni kynningu og umræðu bar seðlabankastjóri upp til samþykktar breytingar á reglum um hámark veðsetningarhlutfalls fasteignalána til neytenda sem fól í sér að 1. gr. reglnanna verði breytt til að taka af allan vafa um að reglurnar gilda ekki um þá sem endurfjármagna eldra fasteignaveðlán sökum greiðsluferfiðleika. Að mati nefndarinnar er ekki um að ræða efnislega breytingu heldur verið að gera reglurnar skýrari um þennan þátt. Allir nefndarmenn samþykktu tillögu seðlabankastjóra og voru nýjar reglur um hámark veðsetningarhlutfalls fasteignalána til neytenda, nr. 550/2023, gefnar út í kjölfar fundarins.

Sveiflujöfnunaraukinn

Megintilgangur sveiflujöfnunaraukans er að auka viðnámsþrótt fjármálafyrirtækja gagnvart sveiflutengdri kerfisáhættu og veita þeim þannig svigrúm til þess að mæta tapi og viðhalda lánsfjárframboði á álagstímum. Sveiflujöfnunaraukinn gegnir mikilvægu hlutverki þegar bregðast þarf við óvæntum atburðum sem gætu ógnað fjármálastöðugleika, sbr. afléttingu aukans í upphafi Covid-faraldurins. Hækkun aukans í mars sl. upp í 2,5% skapar enn frekara svigrúm til að lækka hann seinna komi til efnahagssamdráttar sem valdið gæti skerðingu á lánsfjárframboði. Í lögum er kveðið á um aukinn skuli nema á bilinu 0 til 2,5%. Sveiflujöfnunaraukinn megi þó vera hærri ef áhættuþættir sem liggja til grundvallar mati fjármálastöðugleikanefndar gefa tilefni til.

Greiningar á stöðu sveiflutengdrar kerfisáhættu benda til þess að hún hafi aukist á síðustu árum og sé nú nálægt sögulegu meðaltali. Munar þar mestu um hækkun fasteignaverðs frá upphafi faraldursins og mikla verðbólgu sem hefur áhrif á greiðslubyrði og greiðslugetu.

Þá kom fram að hækkun sveiflujöfnunaraukans í mars sl. ætti ekki að draga úr getu bankanna til útlána né til endurskipulagningar skulda heimila og fyrirtækja eftir því sem þörf væri á. Vaxtamunur bankanna hefði aukist sem og arðsemi eigin fjár frá fyrra ári. Eiginfjárlutföll KMB væru afar rúm, þau stóðu að meðaltali í 24,0% í lok fyrsta fjórðungs og höfðu hækkað um 0,3 prósentur frá sama tíma árið áður. Að teknu tilliti til þegar ákveðinnar hækkunar sveiflujöfnunaraukans í 2,5% eru eiginfjárlutföll KMB á bilinu 2,0-4,2% yfir þeirri heildar eiginfjárkröfu sem gerð er til þeirra. Að lokinni umræðu bar seðlabankastjóri upp tillögu um að halda gildi sveiflujöfnunaraukans óbreyttu í 2,5% og var hún samþykkt samhljóða.

Fjármálainnviðir

Liður í því að stuðla að virku og öruggu fjármálakerfi, þ.m.t. greiðslumiðlun í landinu og við útlönd, er að safna gögnum um ólíka greiðslumiðla og leggja mat á kostnað við notkun þeirra. Nefndin fékk kynningu á niðurstöðum greiningar á kostnaði í smágreiðslumiðlun þar sem kom fram að kostnaður heimila við smágreiðslumiðlun væri um 30% hærrí en t.d. í Noregi og munar þar mestu á kostnaði við að nota greiðslukort.

Áfram er unnið að því að treysta umgjörð fjármálainnviða landsins og auka rekstraröryggi enn frekar. Nefndin fékk kynningu á stöðu verkefnis um innlenda óháða smágreiðslulausn sem ætlað er að tryggja þjóðaröryggi með áherslu á viðnámsþrótt greiðslumiðlunar innanlands. Vinnuhópur á vegum framtíðarvettvangs hafði áður skilað tillögu um óháða smágreiðslulausn sem kynnt hafði verið fyrir nefndinni. Tillagan felur í sér að þróaður verði sameiginlegur grunninnviður sem bjóði upp á tengingar við allar innlánsstofnanir á Íslandi og verði opinn öllum sem hafa tilskilin leyfi. Þá er starfshópur á vegum forsætisráðuneytis að vinna að undirbúningi lagasetningar með það að markmiði að renna styrkari lagastoðum undir innlenda óháða smágreiðslulausn.

Fjármálastöðugleikanefnd telur þau skref sem þegar hafa verið stigin í átt að innlendri óháðri smágreiðslumiðlun mikilvægan lið í þeirri vegferð að styrkja net- og rekstraröryggi fjármálafyrirtækja og auka viðnámsþrótt greiðslumiðlunar hér á landi.

Í lok fundarins samþykkti nefndin yfirlýsingu til birtingar að morgni 7. júní 2023.

Eftirfarandi nefndarmenn sátu fundinn:

Ásgeir Jónsson, seðlabankastjóri og formaður nefndarinnar
Gunnar Jakobsson, varaseðlabankastjóri fjármálastöðugleika
Rannveig Sigurðardóttir, varaseðlabankastjóri peningastefnu
Björk Sigurgísladóttir, varaseðlabankastjóri fjármálaeftirlits
Axel Hall, utanaðkomandi nefndarmaður
Bryndís Ásbjarnardóttir, utanaðkomandi nefndarmaður

Guðmundur Kr. Tómasson, utanaðkomandi nefndarmaður samþykkti tillögur seðlabankastjóra raf-rænt. Guðrún Þorleifsdóttir, skrifstofustjóri í fjármála- og efnahagsráðuneytinu, sat hluta fundarins með málfrelsi og tillögurétt.

Haukur C. Benediktsson, framkvæmdastjóri fjármálastöðugleikasviðs Seðlabankans, Eggert Þ. Þórarinsson, aðstoðarframkvæmdastjóri fjármálastöðugleikasviðs og Vigdís Ósk Helgadóttir, forstöðumaður á fjármálastöðugleikasviði sátu allan fund nefndarinnar. Auk þess sátu nokkrir aðrir starfsmenn Seðlabankans hluta fundarins.

Rósa Björk Sveinsdóttir ritaði fundargerð.